

In De chronische ziekten ontwikkelde de grondlegger van de homeopathie, Samuel Hahnemann, een nieuwe definitie van de klassieke miasmaleer. Hij onderscheidde drie miasma's die chronische ziekten kunnen veroorzaken: syfilis, psora en sycose. Hoe is Hahnemann tot dit onderscheid gekomen en hoe kan een miasmatische ziekte als astma homeopathisch behandeld worden?

De miasmaleer van

Door Fernand Debats*

In de natuur is niets constant en alles in ontwikkeling. Elk individu is anders: het grondpatroon is hetzelfde, maar wanneer u in Hoog Catharijne ineens uw buurman ziet, herkent u hem uit duizenden. Iedereen heeft ook de natuurlijke, innerlijke overtuiging dat hij uniek is. Toch delen we mensen in categorieën in; er zijn dikke en dunne mensen, slimme en domme, snelle en langzame. Maar binnen elke categorie heeft elk individu een ondeelbare identiteit, iets wat je met geen ander deelt.

Ziekte-eenheden

Ziekten vertonen overeenkomsten waardoor we ze als eenheden gaan beschouwen. Wanneer iemand zo'n ziekte 'heeft', is hij of zij echter ziek op een individuele manier. Bij het benoemen van ziekten letten we op overeenkomende symptomen. Toch zal de één met koorts apathisch en gelaten zijn en de ander opgewonden en angstig. Categoriseren gaat over wat er allemaal hetzelfde is en omdat in de natuur alles variabel is, is categoriseren in feite tegennatuurlijk. Categoriseren maakt het voor ons brein echter gemakkelijker de veelheid van indrukken uit onze natuurlijke omgeving te reduceren en er daardoor grip op te krijgen.

Ziektenamen en -reeksen

Samuel Hahnemann had oorspronkelijk het idee dat hij via de similiawet voor bestaande ziekte-eenheden, die aangeduid werden met namen als roodvonk of cholera, specifieke middelen kon vinden op basis van vergiftigingsverschijnselen. Een arsenicumvergiftiging lijkt op cholera, een belladonnavergiftiging lijkt op roodvonk. Dus: bij roodvonk helpt een kleine dosis *Belladonna*, bij cholera helpt een kleine dosis *Arsenicum album*. Dit was bij het behandelen van acute ziekten heel succesvol. Beslissend was de ontdekking dat de similiawet, zelfs op de meest nauwkeurige manier toegepast, bij chronische ziekten niet tot genezing leidde. Dit leidde weer tot de ontdekkingen die Hahnemann in *De chronische ziekten* heeft gepubliceerd. De belangrijkste ontdekking is dat de similiawet een

natuurwet is; als bij toepassing ervan geen genezing optreedt, dan passen we de wet niet goed toe.

De fout die gemaakt werd, is dat er voor slechts een deel van een chronische ziekte een geneesmiddel werd gezocht. Bij chronische ziekten is er sprake van opeenvolgende stadia – elk stadium lijkt op zich een ziekte, maar is in feite een deel van een groter geheel. Als we al deze verschillende op elkaar volgende uitingsvormen van zo'n chronische ziekte bij elkaar optellen, dan vormt zich het beeld waarbij een homeopathisch geneesmiddel moet passen.

Geneesmiddelbeeld

Bij verdere geneesmiddelproeven bleek dat de proefpersonen combinaties van symptomen kregen die niet pasten bij bestaande ziektebeelden. Tevens bleek dat voor het kiezen van een homeopathisch geneesmiddel juist deze symptomen vaak de duidelijkste aanwijzingen vormden. Dit leidde ertoe dat Hahnemann de categorisering in ziektebeelden verliet en de middelkeuze helemaal afstemde op de individuele symptomen. Klachten werden benoemd naar het passende geneesmiddel; de patiënt had bijvoorbeeld een *Lycopodium*-beeld. Chronische ziekten bleken de neiging te hebben steeds dieper in het organisme door te dringen. Zo leidde het onderdrukken van huidaandoeningen tot inwendige ziekten. In *De chronische ziekten* staan bijna honderd voorbeelden van inwendige ziekten die ontstaan na het 'succesvol' behandelen van huidaandoeningen, variërend van bronchitis en longabscessen tot epileptische toevallen. Dit leek op het verloop van de geslachtsziekte syfilis, waarbij na besmetting via de slijmvliezen een uitslag over de gehele huid optreedt, gevolgd door allerlei aandoeningen in inwendige organen en eindigend in aantasting van het centrale zenuwstelsel, met als gevolg een vorm van krankzinnigheid: de 'dementia paralytica'. De conclusie was dat chronische ziekten over het algemeen te maken hebben met een besmetting die begint aan de buitenkant – slijmvliezen of huid – en zich voortplant naar steeds diepere structuren van het lichaam, aldus steeds meer schade aanrichtend.

* Fernand Debats is arts voor homeopathie en redactielid.

Hahnemann

Bacteriën

Hahnemann leefde in een tijd dat bacteriën en andere ziekteverwekkers nog niet bekend waren. Dat ziekten besmettelijk konden zijn en van de ene op de andere persoon overgedragen konden worden, dat wist men wel als het ging om geslachtsziekten, maar men wist nog niet hoe het precies zat. Louis Pasteur, die als eerste bewees dat bacteriën ziekten konden verwekken, was twintig jaar oud toen Hahnemann stierf. Hahnemann was op zoek naar een verklaring voor het verloop van chronische ziekten. Het idee dat een ziekteverwekker verantwoordelijk was voor het ontstaan van de uitwendige vorm van chronische ziekten, was voor die tijd uiterst vooruitstrevend. Hij veronderstelde dat de schurftmijt net als de verwekker van syfilis een huidaandoening veroorzaakte die zich naar binnen uit kon breiden en zo een scala aan inwendige aandoeningen kon veroorzaken.

Schurft en 'psora'

Bij verdere studie van *De chronische ziekten* zien we dat Hahnemann op een kritiek punt in zijn logica ineens het woord 'schurft' – in het Duits 'Krätze' – vervangt door 'psora'. Dat is het Griekse woord voor 'schurft', maar het is merkwaardig dat hij ineens een ander woord gaat gebruiken. Hij deed dat om onderscheid te maken tussen de huidaandoening die veroorzaakt werd door de schurftmijt en de veelheid van inwendige aandoeningen als gevolg van het onderdrukken van huiduitslagen. Hij spreekt dan ook van 'inwendige psora'. Uiteindelijk kwam hij tot de conclusie dat er drie van dit soort ziekten zijn: de syfilis, de psora en de sycose (gonorroe). Hij noemde deze ziekten 'miasma's'. Het woord 'miasma' betekent bezoedeling en is een eeuwenoude aanduiding voor de oorzaak van epidemieën. In de oudheid had men geen verklaring voor epidemieën en werd verondersteld dat ze ontstonden door smetstoffen die uit moerassen omhoogstegen. Dit geheel aan waarnemingen en veronderstellingen heeft de benaming 'miasmaleer' gekregen en is in wetenschappelijke zin te beschouwen als een theorie.

Miasmaleer

Nu omvat de miasmtheorie nog een interessant element. Na al deze ontdekkingen restte de vraag hoe het komt dat mensen die nooit syfilis, gonorroe of schurft hebben gehad toch chronische ziekten kunnen hebben. Hierop geeft Hahnemann twee merkwaardige antwoorden. Het eerste is dat de besmetting met het schurftmiasma op een 'onzichtbare' manier kan plaatsvinden door huidcontact, bijvoorbeeld van een min of zoogster met een baby. Hij vermoedde dat dit onzichtbare miasma in het organisme doordrong en alle organen als het ware aandeed. Het organisme reageert met een huiduitslag die de plaats inneemt van het inwendige kwaad. Dit is een beschermingsmechanisme om inwendige schade te voorkomen. Als dat niet lukt, blijft de ziekte inwendig aanwezig.

Het tweede deel van het antwoord op deze vraag gaat terug op een discussie die in de biologie is gevoerd rond Jean-Baptiste de Lamarck over de vraag: is het mogelijk dat verworven kenmerken, eigenschappen of vaardigheden in het organisme zodanig verankerd worden dat ze overerfbaar worden? Hahnemann pikte dit idee op en stelde dat huiduitslagen die enkele generaties na elkaar onderdrukt worden uiteindelijk binnen blijven. Een kind wordt geboren met een inwendig miasma. Eczeem en astma kunnen elkaar afwisselen. Het volgende zou nu het geval zijn volgens de miasmaredenering: generaties geleden werd bij iemand eczeem onderdrukt, zodat het

naar binnen sloeg en er astma ontstond. De eerstvolgende nakomeling had afwisselend eczeem en astma en ook deze persoon onderdrukte zijn huiduitslag, zodat hij alleen nog aan astma leed. Diens nakomeling werd dan geboren met alleen astma.

Miasma en constitutie

Als laatste stap ontwikkelde Hahnemann aan de hand van geneesmiddelproeven de antimiasmatische middelen, die hij indeelde in antipsorische, antisycotische en antisyfilitische middelen. In *De chronische ziekten* komt Hahnemann uiteindelijk tot de conclusie dat je voor het krijgen van de ene of andere miasmatische ziekte ook een bepaalde constitutie moet hebben. De symptomen die je krijgt als je met psora behept bent, hangen af van je constitutionele aanleg. Hiermee is de miasmtheorie in feite teruggebracht tot een leer van constituties.

Reïficatie

Al met al is de miasmtheorie te beschouwen als een dappere poging om vat te krijgen op een veelheid van paradoxale waarnemingen bij het ontstaan van chronische ziekten. Deze theorie vormt een model waarin de elementen besmettelijkheid, diadoxie en erfelijke aanleg op een samenhangende manier worden samengebracht. Na Hahnemann zijn de begrippen syfilis, sycose en psora een eigen leven gaan leiden. Hierbij deed zich een fenomeen voor dat bekendstaat als 'reïficatie', wat letterlijk betekent: tot ding maken (afgeleid van het Latijnse 'res' dat 'ding' betekent). Hieronder verstaan we dat een ziekte niet meer beschouwd wordt als een proces in een levend organisme, maar als 'iets' wat bezit neemt van het organisme. In haar boek *De depressie-epidemie* beschrijft de Groningse hoogleraar Trudie Dehue hoe het begrip depressie dit proces van reïficatie onderging, zodat nu algemeen gedacht wordt dat depressie iets is wat je kunt krijgen, wat bezit van je kan nemen.

Theorie en praktijk

Mijn opvatting is dat ook de begrippen psora, sycose en syfilis in de loop van de tijd gereïficeerd zijn, tot 'ziekte als ding' gemaakt zijn. In *De chronische ziekten* lees ik de miasmaleer als een leer van constituties, van vatbaarheden, net zoals de hippocratische temperamenten elk hun specifieke vatbaarheden hebben. Dit sluit echter niet uit dat bepaalde vatbaarheden ontstaan zijn door het onderdrukken van uitwendige ziekten in vorige generaties – een idee dat zeer hanteerbaar is bij de behandeling met de zogenaamde nosoden, homeopathische geneesmiddelen die van ziektemateriaal zoals bacteriën gemaakt worden. ●

